

TÜRKİYE'DE SOSYAL HİZMET VE SOSYAL BİLİM İLİŞKİSİNE YÖNELİK BİR ALINTI ANALİZİ ÇALIŞMASI

A citation analysis study toward social work and social science relation in Turkey

A. Beril TUFAN*
Özlem CANKURTARAN ÖNTAŞ**
Yüksel BAYKARA ACAR**

* Prof. Dr., ** Ar. Gör. * Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Öğretim Üyesi
** Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Araştırma Görevlisi

ÖZET

Bu çalışma, sosyal hizmet disiplini ile diğer sosyal bilimler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılan bir alıntı analizi araştırmasını içermektedir. Araştırmada, bir yandan Sosyal Hizmetler Yüksekokulu (SHY) Dergileri ve sosyal

hizmet anabilim dalındaki doktora tezlerinde sosyal bilim dallarından ne kadar alıntı yapıldığı araştırılırken, diğer yandan Ankara'da bulunan Üniversitelerin ilgili bölümlerinin kütüphaneleri ve Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK)'nda bulunan doktora tezlerinde sosyal hizmet disiplini ne kadar alıntı yapıldığına bakılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, SHY Dergileri ve doktora tezlerinin diğer sosyal ve davranış bilimlerinden yaptığı alıntılara bakıldığında 1982 yılından sonra alıntıların daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Sosyal hizmet, en fazla alıntıyı diğer sosyal bilim dallarından sırasıyla sosyoloji, psikoloji ve psikiyatriden yapmıştır. Sosyal hizmeti alıntılıyan diğer sosyal bilim dallarında ise ilk sırayı psikoloji alırken, bunu çocuk gelişimi ve ev ekonomisi izlemektedir.

Anahtar Sözcükler: Disiplinlerarası Yaklaşım, Alıntı Analizi, Sosyal Hizmet, Sosyal Bilim

SUMMARY

Aim of this study is to determine relationship between social work and social sciences. In this research, Social work journals and doctoral thesis were examined that how social work resources were used social sciences resources which are doctoral thesis from Universities in Ankara. And, also researchers aimed to determine that how social sciences resources were used the social work resources. As a conclusion of this research, it is found that citations which are from social work to social sciences have been increased after 1982. Many of citations which are from social sciences to social work have been cited from sociology, psychology and psychiatry. In contrary, the departments of psychology, child development and family economics cited social work primarily.

Key Words: Interdisciplinary Approach, Citation Analysis, Social Work, Social Science.

GİRİŞ

Sosyal hizmet eğitiminde sosyal bilimin önemli bir yeri vardır. Özellikle sosyal psikoloji, antropoloji, sosyoloji gibi alanlardan alınan teori ve kavramlar kullanılarak önemli kazançlar elde edilmiştir. Stanley Davis, sosyal hizmetin toplumsal ilişkilere dayalı olan bilgisinin uygulamada avantaj getireceği görüşündedir. Sosyal hizmet ne kadar çok sosyal bilimden yararlanırsa, insan refahına o derece katkıda bulunur. Bunun yanında, sosyal hizmet de insan ilişkilerini odağına alan disiplinlere daha etkili bir biçimde kendi katkısını yapmak zorundadır (Pearman, 1973, 9-10). Sosyal hizmet ve sosyal bilim ilişkisi üzerine şu sorular sorulabilir: Sosyal hizmet, bilgisini sosyal bilimlerden mi almaktadır? Bu bilgi sosyal hizmet için özel midir? Sosyal hizmet diğer disiplinlerle nasıl bir ilişkidir? Bu soruları yanıtlamak için disiplinlerarası yaklaşımı tanımlamak gerekir. Disiplinlerarası yaklaşım, ortak bir bilgi alanını tanımlamak ve araştırmak için ya da birden fazla disipline ilişkin önemli bir sorunu tartışmak için çeşitli disiplinlerden alınan bilgileri kullanma metodudur. Sheriff ve Sheriff (1969), disiplinlerarası yaklaşımı, "diğer disiplinlerden nereden, neyin, nasıl ödünç alınacağına bilinmesi ve öğrenilmesi, işin bölünmesi" süreci olarak tanımlamıştır.

Sosyal hizmet disiplinlerarası yaklaşım yoluyla gelişen ne tek ne de ilk disiplindir. Disiplinler-arası terimi "bilgili" (knowledge-able) (Sheriff, Sheriff, 1961; s. x.; aktaran: Cheung, 1990,23-29) ve bilgiyi ödünç alma (knowledge borrowing) anlamında (Kadushin, 1959; aktaran: Cheung, 1990, 23-29) kullanılmaktadır.

Sosyal hizmet ve sosyal bilim ilişkisini daha iyi görmek açısından, sosyal hizmet meslek ve disiplininde sosyal bilim bilgisinin kullanımını yıllar itibarıyla ele almak yararlı olacaktır. Mary Richmond'ın 1917 yılında yayınlanan Sosyal Teşhis kitabında tıp bilimi model alınarak sosyal hizmette "teşhis" kavramından söz edilmektedir. Sosyal hizmet uygulamasında Freud ve psikanalitik görüşün etkisi 1920'li ve 1930'lu yıllarda görülmektedir. Bu yıllarda, psikoloji ve özellikle psikanaliz bireyin fonksiyonunu açıklamada yararlı olmuştur. Sosyal hizmet uygulamasında 1940'lı yıllarda ise davranışçı ekolün etkili olduğu görülmektedir (Johnson, 1995,26).

Sosyal hizmet uygulamasında sosyal bilimin bütünleşmesi 1950- 1959 yılları arasında önemli bir eğitimsel amaç olmuştur. Sosyal hizmet yöntemleri ile sosyal bilim içeriğinin işbirliğine ilgi 1950'lerde artmıştır. Sosyal hizmet, sosyal bilim teorisinden 1960'lı yılların başında daha az yararlanırken, bu dönemde yoksulluk ve daha ağır sosyal sorunlara ilgi artmıştır (Pearman, 1973,16-17). Bu yıllar sosyolojik teorilerin ağırlığını hissettirdiği yıllardır. Valletutti ve Christeplos (1977) disiplinlerarası yaklaşımlarla ilgili araştırmasında, insan hizmetlerine (human services) sosyal hizmetin katkısının önemini tartışmıştır. California Standford Üniversitesi'nde 1979 yılında "insan hizmetleri ve örgüt" konulu bir konferansta sosyal hizmet uzmanları, sosyal bilim elemanları ile birlikte insan hizmetlerindeki mevcut ve gelecekteki eğilimleri tartışabilen sosyal bilim elemanları arasında yer almışlardır (Sten,1981; aktaran: Cheung,1990, 23-29). Tarihsel süreç içerisinde

sosyal hizmet disiplini ile diğer disiplinler arasında uygulamada birçok işbirliği görülmektedir. Schilling ve Schilling (1987) sağlık bakım (health care) sistemi içinde, sosyal hizmet ve tıp mesleği arasındaki ilişkinin daha yakın işbirliği için pek çok fırsat verdiğini ortaya koymuştur. Çocuk refahı alanında çocuk istismar ve ihmalini önlemek amacıyla sağlık alanlarında çalışan profesyoneller, hukuk alanında çalışanlar, eğitimciler, psikiyatrist ve sosyal hizmet uzmanları işbirliği yapmışlardır (American Association for Protection Children, 1988,2;aktaran:Cheung,1990,23-29).

Sosyal hizmet disipliniyle ilgili bazı bilim adamları, 1970'li yıllar boyunca diğer disiplinlerin teorileriyle kendi disiplininin bilgisini bütünleştirmiş ve bu konuda yayınlar yapmıştır. Örneğin, Pincus ve Minahan'ın sistem yaklaşımı sosyal hizmet mesleğinde geniş bir kabul görmüştür. Bu yıllarda krize müdahale, görev merkezli sosyal kişisel çalışma (task-centered social casework) ve sosyal davranışsal sosyal hizmet (social-behavioral social work) önemli bazı yeni uygulama yaklaşımlarıdır. Ekolojik paradigma 1986'dan itibaren bireysel yeterliliği ve sosyal destekleri (social supports) geliştirmede, yaşam becerilerini (life skills) öğretmede çeşitli çevresel yardım biçimlerini temel alan, yeni bir düşünme yolu olarak görülmektedir (Johnson, 1995, 29-32).

Görüldüğü gibi sosyal hizmet uygulamasında 1920'li yıllar psikolojinin etkisi altındadır. Bu bakış, sosyal hizmette sorunların kaynağı ve çözümünde bireyin öncelikli tutulduğu bir yaklaşımı getirmiştir. Davranışçı ekolün etkisiyle 1940'lı yıllarda, bireyin davranışlarında çevrenin de etkili

olduğu ve davranışların öğrenildiği görüşü ağırlık kazanmıştır. Sosyal hizmet ve sosyal bilim işbirliği 1960'lı yıllarda gelişirken, 1970'li yıllarda sistem teorisinin de etkisiyle çoklu müdahale ve disiplinlerarası yaklaşımın önemi artmıştır.

Alıntı Analizi

Literatürde disiplinlerin birbirlerinden nasıl yararlandığının belirlenmesinde bir yöntem olarak sıklıkla alıntı analizi kullanılmaktadır. Alıntı analizi, makalelerin içeriğinden daha çok periyodik literatürdeki referansları ya da dipnotları araştırır. Alıntı analizine ilişkin iki yaklaşım vardır. Birincisi, bir belge, doküman, yazar vb'ye ait alıntılarının sayılmasıdır. İkincisi ise, içerik analiziyle birlikte hem alıntının içeriğinin analiz edilmesi hem de alıntının tek tek sayılmasıdır (Bush ve ark.,1997,45-53).

Sosyal hizmet ile sosyal bilim arasındaki ilişkiyi incelemek için son zamanlarda alıntı analizleri yapılmaya başlanmıştır. Bush ve Diğerleri (1997) sosyal hizmette sosyal bilim literatürünün kullanımını anlamak için sosyal hizmetin bilgi gelişimine temel olan dergileri araştırmıştır. Bu çalışmada, Social Work, Social Service Review ve Family in Society (önceki ismiyle Social Casework) dergilerinden 36 yılı kapsayan 324 makale incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre 1956'dan başlayarak 1992'ye kadar sosyal bilim literatüründen alıntı sayısı özellikle 1980'lerden başlayarak artmıştır. Tüm yıllara bakıldığında psikoloji ve psikiyatri 1960 ve 1970'lerin ilk yıllarında ve 1980'lerin ortalarında en çok alıntı yapılan sosyal bilim dallarıdır. Antropoloji ve sosyoloji literatüründen alıntı 1970'li yıllarda başlamış ve litera-

türün kullanımı bu yıldan sonra artarak devam etmiştir. Adli tıp ve sağlık alanından alıntılar tüm yıllarda düşük düzeydedir. Çalışmada alıntı analizi ile birlikte içerik analizi yapılarak hangi teorilerin sosyal hizmet disiplini tarafından kullanıldığı ortaya çıkarılmıştır. Bu teoriler sırasıyla sistem teorisi, sosyal öğrenme teorisi, psikanalitik teori ve rol teorisi.

Cheung (1990), sosyal hizmet ve diğer sosyal bilimler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için alıntı analizini kullanarak, 1981-1985 yılları arasında Sosyal Bilim Alıntı İndeksi (Social Science Citation Index)'nde yer alan, sosyal bilimler üzerinde önemli etkisi olan 11 sosyal hizmet dergisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında sosyal hizmet tarafından kaynak gösterilen disiplinler arasında sırasıyla sosyal hizmetin kendisi, aile çalışmaları, psikiyatri, sosyoloji, eğitim, eğitimsel araştırma, klinik psikoloji ve psikoloji yer almıştır. Sosyal hizmeti kaynak gösteren disiplinlere bakıldığında yine sosyal hizmetin kendisinden alıntı ilk sırada yer alırken, bunu eğitim ve eğitimsel araştırma, aile çalışmaları, klinik psikoloji, psikiyatri, sosyoloji ve sosyal psikoloji izlemektedir.

Bu çalışmada da, Türkiye'de sosyal hizmet disiplini ile sosyal bilim arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla alıntı analizi çalışması yapılmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, Türkiye'de Hacettepe Üniversitesi (HÜ) Sosyal Hizmet Anabilim Dalındaki doktora tezlerinde ve SHY Dergileri'nde yer alan makalelerde diğer sosyal bilim dallarına ait kaynakların ne kadar kullanıldığı ve diğer sosyal bilim dallarında yapılan doktora tezlerinde sosyal hizmete

ilişkin kaynakların ne kadar kullanıldığı araştırılmıştır. Araştırmada öncelikle alıntıların yapıldığı sosyal bilim dalları belirlenmiştir. Bu belirlemede Cheung (1990)'in kullandığı Social Science Citation Index (SSCI) ve Ulrich's International Periodical Directory tarafından kategorize edilen disiplinler ele alınmıştır. Araştırmaya dahil edilen disiplinler; psikoloji, psikiyatri, sosyoloji, eğitim, araştırma, sağlık, antropoloji, kadın çalışmaları, siyaset bilimi ve bu sınıflamanın içine girmeyen ev ekonomisi, nüfus, coğrafya, beslenme, mimarlık ve iletişimdir. Araştırmada dergi ve tezlerin kaynakça (kaynaklar) sayfaları incelenmiş ve yazarların kaynakçada gösterdiği referansları metin içinde kullandığı sayıltı olarak kabul edilmiştir.

Araştırmada, bir yandan SHY Dergileri ve doktora tezlerinin sosyal bilim dalları bilgisini ne kadar kullandığı araştırılırken, diğer yandan Ankara Üniversitesi (AÜ) Eğitim Fakültesi, HÜ, Gazi Üniversitesi, GATA kütüphaneleri ve Yüksek Öğretim Kurumu'na gidilerek söz konusu bilim dallarındaki doktora tezleri incelenmiş ve bu tezlerde SHY öğretim elemanlarının kaynaklarının ne kadar kullanıldığına bakılmıştır. Yapılan bu alıntı analizi çalışmasına yalnızca Türkçe kaynaklar dahil edilmiştir. Araştırmada, tek yazarlı kaynaklar ele alınmış, farklı bilim dallarından birden çok yazarı olan kaynaklar analiz dışı bırakılmıştır. Bunun yanında hangi bilim dalına dahil olduğu anlaşılmayan yazarların kaynakları, eserin ait olduğu bilim dalı tam olarak bilinmediğinden araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Araştırmada AÜ'nde Eğitimde Psikolojik Hizmetler AD, Psikolojik Danış-

manlık ve Rehberlik AD, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi AD, Özel Eğitim AD, Eğitim Yönetimi ve Planlaması AD, Eğitim Programları ve Öğretim AD, Ev Ekonomisi AD, Halk Eğitimi AD; HÜ'nde Psikoloji AD, Sosyoloji AD, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik AD, Aile Sağlığı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi AD, Ev Ekonomisi AD, Psikiyatri, Eğitim Programları ve Öğretim AD; Gazi Üniversitesi'nde Psikoloji AD, Psikiyatri AD, Sosyoloji AD, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi AD; Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Psikoloji AD, Sosyoloji AD, Eğitim Fakültesi; Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde Psikiyatri AD'deki doktora tezleri incelenmiştir.

BULGULAR ve YORUM

Bulgular ve yorum, iki alt başlıkta ele alınmıştır. Öncelikle Sosyal Hizmet Anabilim Dalının doktora tezleri ve dergilerdeki* makalelerin, diğer sosyal bilim dallarını ne kadar kullandığı ele alınacak, daha sonra diğer sosyal bilim dallarının, SHY öğretim elemanlarının kaynaklarını ne kadar kullandığı verilecektir.

1. Sosyal Hizmet Dergileri ve Doktora Tezlerinde Yer Alan Alıntıların Analizine İlişkin Bulgular

Çizelgede de görüldüğü gibi, araştırmada 1968 ile 1993 yılları arasında yayınlanan 13 cilt dergi incelenmiş ancak 1979 ile 1982 yılları arasındaki dergilere ulaşılamadığı için araştırma kapsamına alınmamıştır. 1993 yılından sonra SHY Ekim 2000 tarihine kadar dergi yayınına ara vermiştir. Yıllara göre alıntı sayısına ba-

kıldığında şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır:

Sosyal hizmet bilim dalındaki çalışmalarda 1968-1972 yılları arasında çeşitli bilim dallarından toplam 29 alıntı yapılmıştır. Bu yıllar arasında en çok alıntı 7 (% 24.13) alıntı ile sağlık ve 6 (% 20.68) alıntı ile sosyal hizmetin kendi kaynaklarından yapılmıştır. Bu yıllar arasındaki en çok alıntının yapıldığı sağlık alanı, tıp ve halk sağlığını kapsamaktadır. Sosyal hizmet uzmanı (SHU) yetiştiren Sosyal Hizmetler Akademisi ilk mezunlarını 1964 yılında vermiştir. Bu yıllarda Sosyal Hizmetler Akademisi Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlıdır. Mezun olan sosyal hizmet uzmanları yoğunlukla sağlık alanında istihdam edilmişlerdir. Sosyal hizmet mesleği başlangıcı itibarıyla tıp bilimini model almıştır. Bu yıllar yine Türkiye'de "sağlıkta sosyalleştirme" anlayışının geliştiği yıllardır. Bunun yanında bu döneme ait incelenen dergilere bakıldığında makalelerin daha çok sosyal hizmet uygulamalarının tartışmasını konu ettiği görülmektedir. Dolayısıyla sağlık alanı ile sosyal hizmet mesleği yoğun bir ilişki ve işbirliği içindedir. Araştırmada elde edilen, sosyal hizmetin daha yüksek oranda sağlık alanından ve kendinden alıntı almış olduğu bulgusunun yukarıda açıklanan gelişmelerin bir sonucu olduğu söylenebilir. ilgili olduğu söylenebilir.

1.1. Sosyal Hizmet Dergilerindeki Makalelerde Yapılan Alıntıların Analizine İlişkin Bulgular

Çizelge 1, 1968-1993 yılları arasında, sosyal hizmet dergilerinde yer alan makalelerin diğer sosyal bilim dallarından yaptığı alıntılarının dağılımını göstermektedir.

* Araştırmada incelenen dergiler hem Sosyal Hizmetler Akademisinin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı olduğu yıllarda yayınlanan Sosyal Hizmet Dergilerini, hem de SHY Dergilerini kapsamaktadır.

Çizelge 1. H.Ü. Sosyal Hizmet Dergilerinde Yer Alan Makalelerde Yapılan Alıntılarının Dağılımı (1968-1993)

Yıl	1968-1972		1973-1978		1983-1987		1988-1993		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Sosyal Bilim										
Sosyoloji	3	10.34	8	50.00	41	14.59	43	24.02	95	19.0
Psikoloji	-	-	2	12.50	47	16.72	14	7.82	63	12.6
Psikiyatri	3	10.34	-	-	70	24.91	16	8.93	89	17.8
Eğitim	-	-	1	6.25	9	3.20	5	2.79	15	3.00
Ekonomi	2	6.89	3	18.75	6	2.13	3	1.67	14	2.80
Antropoloji	2	6.89	-	-	8	2.84	1	0.55	11	2.20
Adli Tıp	2	6.89	-	-	6	2.13	5		13	2.60
Sağlık	7	24.13	-	-	9	3.20	4	2.23	20	4.00
Araştırma	2	6.89	-	-	4	4.93	6	3.35	12	2.40
Sosyal Hizmet	6	20.68	2	12.50	60	21.35	52	29.05	120	24.0
Siyaset Bilimi	-	-	-	-	4	4.93	5	2.79	9	1.80
Ev Ekonomisi	-	-	-	-	13	4.62	5	2.79	18	3.60
Diğer(Nüfus, kadın, ilahiyat, fels.)	2	6.89	-	-	4	4.93	17	9.49	21	4.20
Toplam	29	100	16	100	281	100	179	100	500	100

Türkiye'de göç, kentleşme ve gecekondu ile ilgili sosyolojik araştırmalar bu dönemde oldukça fazledir. İbrahim Yasa, Emre Kongar, Özer Ozankaya, Cevat Geray gibi araştırmacıların toplumsal yapı ve değişme üzerine çalışmaları yapmış olması bu çalışmaların alıntılanmasına olanak sağlamıştır. Bu durum sosyoloji biliminden yapılan alıntılardaki artışta önemli görünmektedir (Kongar, 1995, 334-335).

Sosyal ve davranış bilimlerinden yapılan alıntılarda 1983 ile 1987 yılları arasında büyük bir artış göze çarpmaktadır. Bu dönemde en fazla alıntı 70 (% 24.91) ile psikiyatrilerden yapılmıştır. Bunu 60 (% 21.35) ile sosyal hizmetin kendinden yaptığı alıntı, 41 (% 14.59) ile sosyoloji ve 47 (%16.72) ile psikoloji izlemektedir.

Daha sonraki yıllarda (1988-1993 yılları arasında) yine yüksek sayıda

alıntı görülmektedir. En fazla alıntı 52 (% 29.5) ile sosyal hizmetin kendinden yaptığı alıntılardır. Bunu 43 (% 24.02) ile sosyoloji ve 16 (%8.93) ile psikiyatri izlemektedir (Çizelge 1).

SHY 1982 yılında HÜ'ne bağlanmış ve Sosyal Hizmet Anabilim Dalında master ve doktora programları başlatmıştır. Bu nedenle, 1980'li yıllardan sonra yapılan çalışmaların sayısı ve konu çeşitliliğinde artış görülmektedir. Bu durum yapılan alıntı ve çalışmalara da yansımıştır.

1.2.Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Tezlerinde Yapılan Alıntılarının Analizine İlişkin Bulgular

Çizelge 2, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Tezlerinin diğer sosyal bilim dallarından yaptığı alıntılarının dağılımını göstermektedir.

Çizelge 2. H.Ü. Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Tezlerinde Yapılan Alıntılarının Dağılımı (1976-1997)

Yıl Sosyal Bilim	1976-1977 (4 Tez)		1980-1988 (9 Tez)		1990-1997 (10 Tez)		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Sosyoloji	28	32.94	99	24.87	123	31.78	250	28.96
Psikoloji	12	14.11	66	16.58	40	10.33	118	13.67
Psikiyatri	6	7.05	59	14.82	30	7.75	95	11.1
Eğitim	3	3.52	14	3.51	3	0.77	20	2.31
Ekonomi	1	1.17	7	1.75	50	12.91	58	6.72
Antropoloji	-	-	5	1.25	4	1.03	9	1.04
Sağlık	11	12.94	17	4.27	6	1.55	34	3.93
Araştırma	4	4.70	29	7.28	17	4.39	49	5.67
Siyaset Bilimi	-	-	5	1.25	4	1.03	9	1.04
Sosyal Hizmet	2	2.35	86	21.60	87	22.48	185	21.43
Çock.Gel. ve Ev Ekonom.	13	15.29	1	0.25	9	2.32	23	2.66
Diğer (Nüfus, i- lahiyat, coğrafya mimarlık, vb.)	5	5.88	5	1.25	3	0.77	13	1.50
Toplam	85	100	398	100	387	100	863	100

Çizelge 2'de de görüldüğü gibi, araştırmada 1976 ile 1997 yılları arasındaki doktora tezleri incelenmiştir. Araştırma kapsamına toplam 23 doktora tezi dahil edilmiştir.

HÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı dışındaki bilim dallarında 1976-1977 yılları arasında 4 doktora tezi yapılmıştır. Toplam alıntı, bu yıllar arasında 85 olarak belirlenmiştir. Yapılan alıntılar öğretim elemanlarının araştırma yaptıkları alan ve konulardan etkilenmiştir. Buna göre en fazla alıntı 28 (% 32.94) ile sosyolojiden yapılmıştır. Bunu ev ekonomisi (13), psikoloji (12), sağlık (11) izlemektedir. Sosyal hizmetin kendinden alıntısı sadece 2 (% 2.35)'dir.

1980-1988 yıllarına bakıldığında toplam 398 alıntı görülmektedir. En fazla alıntı 99 (% 24.87) ile sosyolojiden yapılmıştır. Bunu sosyal hizmetin

kendinden yaptığı 86 (% 21.60) alıntı izlemektedir. Psikolojiden 66 (% 16.58), psikiyatriden 59 (% 14.82) alıntı yapılmıştır.

1990-1997 yılları arasında 387 alıntı yapılmıştır. En yüksek sayıda alıntı 123 (%31.78) ile sosyolojiden yapılmıştır. Bunu sosyal hizmet 87 (% 22.48), ekonomi 50 (% 14.91), psikoloji 40 (% 10.33), psikiyatri 30 (% 7.75) alıntı ile izlemektedir. 1990-1997 yılları arasında yapılan alıntılar 1980-1988 yılları arasında yapılan alıntılara benzerlik göstermekte, önemli bir farklılık ise ekonomiden yapılan alıntılarda görülmektedir.

Bu yıllarda doktora tezlerinde yapılan alıntılar, sosyal hizmet dergilerindeki makalelerde yapılan alıntılar ile benzerlik göstermektedir. SHY'nin üniversiteye 1982 yılında bağlanmasıyla yapılan araştırmalar çeşitlenmiş ve alıntılarının sayısı artmıştır.

Tüm yıllara bakıldığında en fazla alıntı 250 (% 28.96) ile sosyolojiden yapılırken, bunu 185 (%21.43) alıntı ile sosyal hizmetin kendinden alıntısı, 118 (% 13.67) alıntı ile psikoloji ve 95 (% 11) alıntı ile psikiyatri izlemektedir. Önemli oranda alıntının 58 (%6.72) ile ekonomiden ve 49

(%5.67) ile araştırmadan görülmektedir (Çizelge 2).

2. Sosyal Bilimlerin Sosyal Hizmetten Yaptığı Alıntının Analizi'ne İlişkin Bulgular

Çizelge 3, araştırma kapsamındaki sosyal bilimlerin sosyal hizmetten yaptığı alıntılarının dağılımını göstermektedir.

Çizelge 3. Sosyal Bilimlerin Sosyal Hizmetten Yaptığı Alıntılarının Dağılımı (Ankara'daki Üniversiteler)

Yıl	AÜ		GÜ		HÜ		GATA		ODTÜ		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Sosyoloji	-	-	-	-	7	11.66	-	-	2	100	9	9.09
Psikoloji	-	-	13	72.22	37	64.66	-	-	-	-	40	40.4
Psikiyatri	-	-	-	-	2	3.33	4	100	-	-	6	6.06
Eğitim	14	56.0	-	-	-	-	-	-	-	-	14	14.1
Çoc.Gel Ev Ekon	11	44.0	5	27.78	14	23.33	-	-	-	-	30	30.3
Toplam	25	100	18	100	60	100	4	100	2	100	99	100

Araştırma kapsamında AÜ, GÜ, HÜ, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve GATA'ndan 2000 eğitim öğretim yılı güz döneminde adı geçen üniversite kütüphanelerinde ulaşılabilen toplam 137 doktora tezi incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda sosyal hizmeti en çok 40 (%40.40) ile psikolojinin alıntılı olduğu bulunmuştur. Bunu 30 (% 30.30) alıntı ile çocuk gelişimi ve ev ekonomisi izlemektedir. Eğitim 14 (% 14.14), sosyoloji 9 (% 9.09) ve psikiyatri, 6 (% 6.06) alıntı yapmıştır.

Üniversitelere bakıldığında AÜ Eğitim Fakültesi'ne bağlı anabilim dalları

rının sosyal hizmetten 14 (% 56) alıntı yaptığı belirlenmiştir. Çocuk Gelişimi ve Ev Ekonomisi bunu 11 (% 44) alıntı ile izlemektedir. Gazi Üniversitesi Psikoloji AD'da yapılmış doktora tezlerinin sosyal hizmetten 13 alıntı (% 72.22) aldığı görülmekte bunu, 5 (% 27.78) alıntı ile Çocuk Gelişimi ve Ev Ekonomisi izlemektedir. HÜ'nde Psikoloji 37 (% 64.66) alıntı ile sosyal hizmetten en fazla alıntı yapan anabilim dalıdır. Bunu Çocuk Gelişimi ve Ev Ekonomisi 14 (% 23.33), Sosyoloji 7 (% 11.66) ve Psikiyatri 2 (% 3.33) alıntı ile izlemektedir. ODTÜ'ye bakıldığında sadece Sosyoloji AD'nın sosyal hizmet-

ten iki alıntı yaptığı görülmektedir. GATA'ya bağlı Psikiyatri AD sosyal hizmetten dört alıntı yapmıştır (Çizelge 3).

Sosyal hizmeti alıntılanan sosyal bilimlere bakıldığında Hacettepe (psikoloji AD) ve Ankara Üniversitelerinin (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi AD ve Eğitim Fakültesi) başta geldiği görülmektedir. Sosyal hizmet mesleği başlangıcından itibaren aile ve çocuk refahı alanında yoğunlaşmış ve bu alanda pek çok araştırma ve yayın gerçekleştirilmiştir. AÜ Çocuk Gelişimi ve Eğitimi AD'nın sosyal hizmetten daha fazla alıntı yapmış olması buna bağlı olarak açıklanabilir.

Bu çalışmada, sosyal hizmetin sosyal bilimlerden daha fazla alıntı yapmasına karşın, diğer sosyal bilimlerin sosyal hizmetten daha az alıntı yaptığı görülmektedir. Sosyal hizmet mesleği, Türkiye'de 1960'lardan sonra Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı bir akademi içerisinde gelişmeye başlamıştır. Başlangıçta mesleğin sağlık alanında yer almış olmasının sosyal hizmet disiplininin diğer sosyal bilimlerden tarafından daha az alıntılanmasında etkili olduğu düşünülebilir. Pearman (1973,19), sosyal hizmetin mikro oryantasyon içinde kalmasının sosyal bilim sosyal hizmet bilgi alışverişini olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Araştırmada da ortaya çıkan bu sonuçta sosyal hizmet disiplininin Türkiye'de daha çok mikro oryantasyon içinde kalmasının da etkili olduğu söylenebilir.

SHY'nin fiziksel konumunun da sosyal hizmet sosyal bilim ilişkisinde etkili olduğu düşünülmektedir. SHY HÜ'ne bağlandığından bu yana üniversite kampüsü içinde yer almamış-

tir. Böyle bir fiziksel konum, sosyal hizmetin sosyal bilimlerle ilişkisini yoğunlaştırmasına ve ortak bilimsel etkinlikleri gerçekleştirmesine yeterince olanak sağlayamamaktadır. Bu durumun da diğer sosyal bilimlerin sosyal hizmeti alıntılanmasında olumsuz etkisi olduğu söylenebilir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Sosyal hizmetin mesleki bir kimlik kazanması 19. yüzyılın sonuna doğru gerçekleşmiştir. Başlangıçta mesleği karakterize eden özellikler iki odakta yoğunlaşmıştır. Bunlardan biri olan sosyal reform odağı, bazı sosyal olanaklardan yoksun ya da özürli olan bireylerin refahını iyileştirmede çeşitli toplumsal çabaların ortaya koyduğu sorumluluk duygusunun gelişmesi ile ilgilidir. Sosyal hizmetin diğer odağı ise stres altındaki birey ve ailelere yardım etmektir. İnsanları biopsikososyal bir varlık olarak kabul eden, sorunlarını çözümlenmeyi amaç edinen bir meslek olan sosyal hizmet, ihtiyaç duyduğu bilimsel bilgiyi psikoloji, sosyoloji, politika, ekonomi gibi bilimlerden almıştır (Kut,1987,21-22). Cılga (1988)'nin de ifade ettiği gibi mesleğin oluşum ve gelişimi sosyal bilimlerin gelişim süreci ile iç içe girmiş olup, disiplinlerin gelişiminden büyük ölçüde etkilenmiştir. Sosyal hizmet mesleği birey odağı ile ilgili olarak mikro oryantasyon içinde daha çok psikoloji, psikiyatri gibi bilimlerden alıntı yaparken, toplum odağında ise sosyoloji, ekonomi, politika, eğitim gibi alanlardan yararlanmıştı.

Araştırmada, Sosyal Hizmet Dergileri ve doktora tezlerinin diğer sosyal ve davranış bilimlerinden yaptığı alıntılara bakıldığında 1982 yılına kadar az sayıda alıntı yapıldığı, 1982'de

SHY'nin üniversiteye bağlanması ve diğer sosyal bilimlerle daha fazla bilgi alışverişine girişinin de etkisiyle bu yıldan sonra alıntılarının daha fazla olduğu saptanmıştır.

Sosyal hizmet, en fazla alıntıyı diğer sosyal bilim dallarından sırasıyla sosyoloji, psikoloji ve psikiyatriden yapmıştır. Sosyal hizmetin, sosyolojiden sonra en fazla alıntıyı kendi kaynaklarından yaptığı belirlenmiştir. Sosyal hizmeti alıntılamanın diğer sosyal bilim dallarına bakıldığında ise, ilk sırayı psikoloji almaktadır. Bunu çocuk gelişimi ve ev ekonomisi izlemektedir.

Gerek sosyal hizmetin diğer sosyal bilimlerden yaptığı alıntılar, gerekse sosyal bilimlerin sosyal hizmetten yaptığı alıntılar, Türkiye'nin sosyo-kültürel ve ekonomik gelişimi ve değişimi ile yakından ilgilidir. Türkiye 1960'lardan sonra hızlı bir toplumsal değişim ve gelişim sürecine girmiştir. Kenileşme ile birlikte ülkemiz yeni sorun ve değişimlerle karşı karşıya gelmiş, yoksulluk, gecekondulaşma, işsizlik, suçluluk, aile parçalanması, sokak çocukları gibi yeni sorun ve sorun grupları ortaya çıkmıştır. Bu durum sosyal bilimlerin ve sosyal hizmetin yaptığı araştırma ve alıntılarının ilgisini bu konulara yöneltmiştir.

Bu araştırma, sosyal hizmette alıntı analizi konusunda yapılan ilk çalışma olarak Ankara ve Üniversitelerle sınırlıdır ve alıntılar sadece nicel bakımdan analiz edilmiştir. Türkiye'de Sosyal hizmet ve diğer disiplinler arasındaki disiplinlerarası ilişkiyi anlamak için daha ileri araştırmalara ihtiyaç vardır. Yeni yapılacak çalışmalarda sosyal hizmetin ve diğer disiplinlerin birbirlerinden yaptıkları alıntılarının niceliğinin yanısıra içeriğinin

de analiz edilmesi, disiplinler arası ilişkiyi görebilmek açısından yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

BUSH R, I, Irwin E ve SAINZ A. (1997) "The Use of Social Science Source in Social Work Practice Journals: An Applications of Citation Analysis", *Social Work Research And Abstracts*, C.21,S.1, March, s.45-53,

CHEUNG, M. (1990) Kom-Fong, "Interdisciplinary Relationships Between Social Work And Other Disciplines: A Citation Study", *Social Work Research And Abstracts*, C.26S.3, September, s. 23-29.

CILGA, İ. (1988) "Türkiye'de Sosyal Çalışma Bilgi Kuramına Yaklaşım Sorunları", *Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, C.6,S.1-2-3, s.1-14.

JOHNSON, Louise C. (1995). *Social Work Practice: A Generalist Approach*, Fifth Edition.

KONGAR, E. (1995). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, İstanbul.

KUT, S. (1987). "Sosyal Hizmet Eğitiminin Teorik Temeli", *Sosyal Hizmet Yüksekokulu Dergisi*, C.5,S.1,Ocak, s.25-35.

PEARMAN. J. (1973). *Social Science And Social Work: Applications of Social Science in the Helping Professions*, The Scarecrow Press., Inc.